

A Marica grófnő Pécsen és Kaposváron

NEM HISZEM, hogy a nagyoperettek a nem éppen épületes, de annál képtelenebb történeteikkel, vagy akár a szakmailag többnyire valóban igényes, de mégiscsak közhelyekből épülő zenéjükkel, vagy akár avított tréfáikkal hatottak volna. A hatásuk legfontosabb tényezője alighanem inkább abban keresendő, hogy el tudták hitetni a nézőkkel: mindenből a legdrágábbat, tehát a legjobbat kapják. Nem azért szerepel bennük megannyi főherceg, gróf, de legalábbis báró vagy bárónő, mert az operettszerzők valamiféle társadalmi demagógiát, népbuittást szerettek volna művelni, hanem, mert egy arisztokrata eleve drágább, mint egy közember, és ráadásul még sokkal drágábban is lehet felöltöztetni. A szép ruhák és díszletek éppúgy vagy még inkább részei a sikerhez szükséges pompának, mint a fénylő zene. Az igazi nagyoperettben még a publikum nevetését szolgáló félnőtás figurák is lehetnek kifogástalanul elegánsak, esetleg kifogásolhatóan elegánsak, lehetnek izléstelenül csiricsárék, de sohasem lehetnek kopottak, szegényesek. Valaha az operett rangjához az is hozzátartozott, hogy mennyi volt a primadonna gázsija.

A Marica grófnőnél valószínűleg lenne birta történetet nehéz kitalálni, viszont mennyiféle ruhát lehet benne viselni! Útiruhát és nagyesztélyit, lovaglóöltözetet és frakkot, teniszdreszt és magyaros népviseletet, katonai díszgyenruhát és cigánylány tarka „rongyait”. Nem kevésbé gyönyörűséges díszleteket is fel lehet állítani, palotát lehet mutatni kívül, belül, elandálozhat a néző szeme kéjes lugason és csillogó báltermen, sőt még egy mulató, a bukaresti Tabarin színpompája is megjeleníthető. *Konter László*, amikor most Pécsen színpadra állította *Kálmán Imre* művét, igen bőkezűen igyekezett banni a gazdagság kellékeivel. A nem túl nagy színpadon, amelyet a díszletek még szűkebbre szorítottak össze, olyan zsúfolt néptáncbemutató indítja az előadást, hogy csak ámulni tudunk, részint a

Jelenet a pécsi...

és a kaposvári előadásból.

színek és a mozgások fergeteges orgiáján, részint azon, hogy a táncosok nem lépnek egymás vagy éppen a saját lábukra. *Majoros István* koreográfiája igazi operettvilágot teremt, *Borsi Zsuzsa* jelmezei, különösen a címszereplő számára készített ruhái, szemből szemből, *Vata Emil* díszletei pedig ugyancsak csudások, különösen akkor, amikor kabarét varázsol a palotába.

Bár a zene csillogó pompája csak az egyik összetevője az operettgazdagságnak, azért mégiscsak ez a legfontosabb. Csakhogy ma Magyarországon éppen ebben a vonatkozásban legfeljebb a televízióban és hanglemezfelvételen lehet teljesíteni a „mindenből a legdrágábbat!” elvét. *Kálmán* vagy *Lehár* zenéje ugyan eléggé sekélyes érzelmeket fejez ki, viszont technikailag annál igényesebb. Alighanem *Honthy Hanna* volt az utolsó főhivatású operetténekes, aki megfelelt ezeknek az igényeknek. Az énekesi teljesítmény Pécsen jó, de nem elkápráztató. Annál jobban sikerült viszont a darab komikus vonulata. A viccek szakállasak, de a színpadon a színész mindent eredetivé tehet, és *N. Szabó Sándornak*, aki egyébként kitűnően is táncolt, *Péteri Gizinek* és *Faludy Lászlónak* sikerült is ellenállhatatlanul humorosá varázsolniuk a kopott tréfákat.

S NEMCSAK a szűkebb énekesi-zenészi teljesítmény és az erőteljesebb komikus színészi megjelenítés miatt hatásosabb ma a Marica grófnőnek és talán bármely operettnek a humora, mint az édeskés-szírupos „komoly” tartalma. Hanem talán azért is, mert lehet ugyan az operett ma is szeretni vagy nem szeretni, de komolyan venni szinte lehetetlen. Eppen erre a hangoltságra alapozódik a kaposvári színház évek óta következetesen kiépített operettjátési gyakorlatja. Az, hogy ironizálva-parodizálva, esetleg a szirup alatt meghúzódó tényleges társadalmi jelenségeket megjelenítve, velük szembesítve játszószák az operetteket. Ezzel nemcsak bizonyos eszmei előnyöket nyernek, nemcsak a komikus hatás újabb forrására bukkanak, hanem olyan gyakorlati hasznót is húznak belőle, hogy nem szükséges mindenből a legdrágább, sőt néha éppen az ellenkezőjére van szükség. Még az operettjátézés imént említett legnagyobb nehézsége, a megfelelő énekesek hiánya sem okoz így nagy gondot.

A MARICA GRÓFNŐ mostani kaposvári előadása azonban sajnos túlságosan is ki akarja aknázni ezeket a többlet lehetőségeket. *Eörsi István* abból kiindulva dolgozta át a darabot, hogy annak többféle előadása, többféle szövegváltozata, s tulajdonképpen különböző ideológiai-politikai tendenciája

létezett. Ami Bécsben úgy hangzott, hogy „Grüss mir die süßen die reisenden Frauen im schönen Wien”, az Pesten „Mondd meg, hogy imádom a pesti nőket”-nek énekelték, Varaszból Kőszvár lett és így tovább. De ha igaz, játszották még angolul, franciául, lengyelül, héberül, spanyolul, szerb-horvátul is. Mind megannyi változat lehetősége. *Eörsi István* azt játsszátná, hogy a színészek nem tudják eldönteni, melyik változatot is játsszák, így azután össze-vissza kutyulják a dolgot. Ez már eleve igen elvont, filológusnak való humorforrás, de ráadásul kiaknázzhatatlan. Egy anekdota szerint a Marica grófnő eredeti változata is épp egy órával volt hosszabb a szükségesnél. *Eörsi* ötlete viszont csak akkor lehetne használható, ha a darabnak legalább a fő mozzanatait kétszer-háromszor eljátszának párhuzamosan, úgy, ahogyan az az első felvonás néhány jelenetével meg is történik. Az előadás viszont éppen rövidítést és nem nyújtást kíván. A több változat következetes eljátszásáról tehát le kell mondani. Marad a játék a játékokban ötlete, az, hogy a színészek időnként kilépnek szerepükből, és színészt játszanak. Ez sokszor nem túl színvonalasan valósul meg, például olyasféle félbeszakításokban, hogy amikor Marica grófnőnek meg kellene találnia a kisebb bajokat okozó levelet, kiderül, hogy azt Tasziló gróf elfelejtette megírni. Ezek a pontokon az operett parodizálása, leleplezése, kifigurázása egyszerűen idéetlenkedésbe csap át.

BABARCY LÁSZLÓ rendezése alkalmazkodik az átdolgozás „eklektikusságához”, harsány és aritmias, *Szegő György* díszletei és jelmezei ugyancsak csiricsáré tarkabarkasággal igyekeznek kigúnyni az operett talmi gazdagságát. Nem lehet vitás, hogy a legnehezebb dolog megtalálni a mértéket a mértéktelenség ábrázolásában. Miután azonban már az átdolgozás elveszített minden mértéket, sőt minden arányt is, nem csoda, ha a színpadra állítók nemigen tudják mihez tartani magukat. Annál csodálatosabb viszont, hogy így is akad az előadásban néhány szép pillanat. Mindenekelőtt *Pogány Judit* és *Koltai Róbert* sajátos humorú kettőse jelzett értékes és élvezetes stílári lehetőséget, és *Spindler Bélának* sikerült helyenként jól érzékeltetnie *Endrődy-Wittenburg* Tasziló érzelmeinek megjátszottságát. *Gessler György* koreográfiája nem volt eléggé eredetien karikírozó, így a táncok nem voltak operettesen elámítóak, de kacagni sem kellett nagyon rajtuk. Mint az egész előadás.

Zappe László

„Időlen áramlását...”

NÉVES

határozott célokért él, annak súlyosabb terhek nehezdednek a vállára. A munkaszorgalommal már diákérett kapcsolatba került, emigrációjának különböző állomásain pedig már magától értetődően folytatja a harcot. Így természetesen, hogy Mexikóban elnöke a Heine-klubnak, hazatérése után pedig az NDK Irószövetségének lesz az elnöke. A *Freies Deutschland* című lapot ugyancsak Mexikóban szerkesztette, hazakeresése után pedig több országos lap szerkesztő bizottsági tagja volt. Megírta a *Mentés* című, bányászokról szóló regényét (Amszterdamban jelent meg 1937-ben), majd a hetedik, az üresen maradt kereszt jelképét 1941-ben, és ugyanakkor évtizedekig hordozta maga is idegenben kényszerítésének súlyos keresztjét. A hetedik kereszt jelképe aztán bejárta a világot, a regényt minden kultúrnyelvre lefordították, megjelenése után egy évvel már filmet készített belőle *Fred Zinnemann*, játszották dramatizált változatát Európa színpadain sokáig, és nagy sikerrel.

Az örökké tevékeny ember életét példázza pályafutása. Azt írja önmagáról: „Azon elmélkedtem, mivel töltsem az időt ma és holnap, itt és ott, mert megéreztem az idő mérhetetlen áramlását, háttartalan volt, mint a levegő. Hiába, kiskorunktól fogva hozzászoktattak bennünket, hogy ne adjuk meg magunkat alázattal az időnek, hanem legyünk valamiképpen úrrá rajta.” Örök érvényű „ars poetica” ez mindenfajta életsemlelet számára: úrrá lenni az idő múlásán.

A hetedik kereszt politikai és művészi szimbólum egyszerre; *Ana Seghers* élete pedig a huszadik század művészenek és kisémberek egyaránt jelképe.

Sarkadi László